

ODAM, INSON, INDIVID SHAXS VA INDIVIDUALLIK TUSHUNCHALARI

Toshpo'latov Firdavs Panjiyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti 1_kurs talabasi

Shomurotov Ulug'bek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti, Pedagogika va psixologiya

kafedrasi o'qituvchisi (maqola ilmiy raxbari)

ulugbekshomurotov986@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada “individ shaxs va induviduallik, ularning uzviy bog'liqligi va o'ziga xosligi” inson faoliyatida tutgan o'zni haqida sodda va keng ma'noda tushuncha berilgan, “individ shaxs hamda shaxs va shaxsiyat” ahamiyati yoritib berilgan.

Tayanch so'zlar: Inson va shaxs ma'nolari, individ va induvuallik, shaxs va shaxsiyat ma'nolarini shakllantirish.

Har biro dam to'g'ilgan kundan boshlab odamlar qo'rshovida, ma'lum jamoad-oilda yashaydi. Jamiyatda rivojlanuvchi, til yordamida boshqa odamlar bilan munosabatga kirishuvchi odam shaxsga voqeilikni biluvchi hamda uni o'zgartiruvchi sub'yektga aylanadi. Odam bolasini individ deyiladi. Biz hamma kishilarni-normal odamlarni yangi to'g'ilgan chaqaloqni, aqli zaiflarni individga kiritamiz.

Inson: Biz har qanday dunyoga kelgan odamni inson deb atashimiz mumkin, xoh u nogiron bo'lsin xoh yangi to'g'ilgan chaqaloq bo'lsin xoh u qari bo'lsin yoki ayol va erkak. Shaxs bilan inson o'rtasida bir muncha farqlar bor bu to'g'risida maqolamizning davomida aytib o'tamiz. Mening nazarimda hayot boshlangan davrlarda shaxslarga qaraganda insoniylik xususiyatlari ko'proq bo'lgan chunki u davrlarda inson xususiyatlardan biri yashash uchun kurash bo'lgan ya'ne qanday? Asosiy taffakur, faqat yemak topish, pana joyda saqlanish sovuq tushganda hayvonlar terisiga yopinish.

Insonlar shaxs maqomini olish uchun yillar davomida mehnat qilingan, ong rivojlangan va oxir ijtimoiy muhit shaxsni rivoj topishiga erishgan. Masalan ! biz bir bolani bir yoshgacha ustirib ya'ne yurish, ovqatlanish qobiliyatiga ega bo'lgandan keyin urmonga tashlab kelsak u bolada yashash uchun kurash tushunchasi boshlanadi u inson bo'lib usadi, lekin shaxs sifatida rivojlanmaydi.

Shaxs: shaxs bu boshqalardan farq qilgan holda o'z faoliyati va o'z xususiyatlariga ega bo'lgan alohida shaxs. Endi savol to'g'iladi shaxs bo'lib rivojlanish yoshga bog'liqmi? Yo'q bog'liq emas ya'ne uzini anglolmaydigan

chaqaloqdan tashqari, biz hatto 2-3 yoshdagi bolachalarga she'r yodlashni o'rgatsak unda shaxs bo'lib rivojlanishning birinchi pog'onalari boshlanadi. Maktabga chiqqan bolalar ham ma'lum bir faoliyat bilan shug'unlansa ularda ham shaxslik qobiliyati rivojlanadi.

Biroq shaxs va shaxsiyat bir-biriga o'xshash tushunchalardan uzoqroqdir.

Shaxsiyat tushunchasini biz aqliy rivojlanmagan insonlarga nisbattan ishlatsak bo'ladi. Masalan: kuchada qinalgan biron-bir nogiron odamlardan yordam holatini boshqa bir shaxs mazaqlab kulishi yoki u to'grida nomaqbul gap gapirishi bu uning shaxsiyatiga tegishi hisoblanadi. Hammada shaxs bo'lib rivojlanish qobiliyati bo'lmasligi mumkin lekin "shaxsiyat" hammada bo'ladi.

Shaxsiyatga kiradigan omillar quyidagilardan iborat.

- Uning avlod ajdodi qarindoshlari
- Uning to'g'ilib o'sgan joyi
- Uning bilim saviyasi
- Uning yuz tana ko'rinishlari
- Irsiy kelib chiqishi va millati hamda boshqa xususiyatlar.

Xususiyatlar: Psixologiyada shaxs nafaqat alohida shaxs sifatida balki muayyan ijtimoiy guruhning bir qismi sifatida o'rganilgan. U uchta belgi bilan tavsiflanadi.

1. Barcha psixofizologik xususiyatlarning yaxlitligi va hamjamiyati;
2. Jamiyat ta'sirida ma'lum qarshilik va atrof;
3. O'z pozitsiyasining va faoliyatining mavjudligi

Yuqoridagi xususiyatlar inobatga olgan holda ijtimoiy tashkilotda shaxs ongli ravishda qo'yilgan biologik cheklolarni, uning xulq atvorini modelini boshqarish va o'zgartirish va barcha yuqori psixologik jarayonlarni boshqarish imkoniyatiga ega. Yana bir shaxsning xususiyati shundan iborat bo'ladiki u har qanday vaziyatda o'z xohish irodasini o'zgartirishga va to'siqlarni yengishga qodir.

Sog'lom shaxsning shakllanishida, uning oila ichidagi munosabati ota-onasining olgan tarbiyasi va farzandiga berayotgan tarbiyasiga bog'liqdir. Shaxs va jamiyat bir-biriga bog'liqdir.

Jamiyat jismoniy shaxslarsiz mavjud bo'lmaydi, ular doim bir-birini to'ldiradi. Shaxs - bu uning ong va faoliyatining individual qobiliyatlari va individa ifodalangan shaxsning intellektual madaniy axloqiy va ixtiyoriy xususiyatlarining dinamik, nisbattan barqaror yaxlitligi. Shaxs bu umumiy ijtimoiy va axloqiy, maxsus sinf, milliy va alohida shaxsning dialektlik birligi. Maxsus tarixiy holatlarda, shaxsiyat ijtimoiy tizim tomonidan belgilangan yaxlitlik kabi harakat qiladi. Shaxs bu ijtimoiy hodisa sifatida shaxsning haqiqati va turli xil ijtimoiy aloqalarning turli xil mavzularidir. Shaxsiylikning ijtimoiy fazilatlarini uning harakatlarida, munosabatlarida namoyon bo'ladi. Ushbu harakatlarga ko'ra, ma'lum darajada shaxsning ichki

dunyosida, ijobiy va salbiy fazilatlarining ma'naviy va axloqiy fazilatlarga baho berish mumkin.

Individ lotincha “individium” so'zidan kelib chiqqan bo'lib “bo'linmas”, “alohida”, “yagona” ma'nolarini anglatadi. Shaxsning shakllanishida harakat o'ziga xos omil sanaladi. Go'dak (chaqaloq) ham turli harakatlarni bajaradi. Biroq bu harakatlar keyinchalik reflekslar bo'lib, ongli ravishda emas balki shartsiz va shartli qo'zg'atuvchilarga javob tarzida yuz beradi. Go'dakda nutqning rivojlanishi shuningdek uning tomonidan tashkil etilayotgan harakatlar ongli ravishda sodir bo'la boshlashi va albatta ijtimoiy munosabatlar jarayonidagi ishtirokning ro'yi berishi shaxs shakllanishining dastlabki bosqichi hisoblanadi. Shaxs deganda muayyan jamiyatning a'zosi tushuniladi.

Individual-yuqorida ta'kidlaganimizdek har bir shaxs o'ziga xos qaytarilmas dunyo. Dunyoda bir-biriga aynan uxshash bo'lgan ikki kishini topish juda mushkul. Odam tashqi qiyofasi, bo'yi -basti bilan boshqa biror kimsaga uxshashi mumkin, lekin fe'li, mijozi, va shaxs sifatidagi xususiyatlari nuqtayi nazaridan aynan bir xil insonlar bo'lmaydi. Hatto bir tuxumdan chiqqan egizaklarni ham faqri bo'ladi.

Shaxs-qaytarilmas, u o'z sifatleri va borligi bilan noyobdir ana shu qaytarilmaslik va noyoblikning asosida uning individual psixologik xususiyatlari majmui yotadi.

REFERENCES

1. Omonov. A.O. O. & Haydarov. S.A. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA FRIGIYA PODSHOLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI. *Scientific progress*, 1(5).
2. Turg'Unboyeva, M., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA “O'TTIZ YILLIK URUSH” NING AHAMIYATI. *Scientific progress*, 1(5).
3. Ashirova, N. X. Q., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA QADIMGI HINDISTON MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI. *Scientific progress*, 1(5).
4. Yoriqulov, A. S. O. G. L., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA HIND SIVILIZATSIYASI O'RNI. *Scientific progress*, 1(5).
5. Rahimberdiyev, A. E. O. G. L., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA ELAM DAVLATCHILIGINING O'RNI VA AHAMIYATI. *Scientific progress*, 1(5).
6. Nomozov, M. M. O., & Haydarov, S. A. (2021). OZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TA'LIM SOHASIDAGI ISLOHOTLAR. *Scientific progress*, 1(5).
7. Fayziyeva, Y. I. Q., & Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA SURIYA VA FINIKIYA PODSHOLIGI O'RGANILISHI. *Scientific progress*, 1(5)

8. Haydarov, S. A. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA FRANKLAR DAVLATI O'RNI VA ANAMYATI. *Scientific progress*, 1(5).
9. Амиркулович, Х. С. (2021). ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ТАСВИРИЙ САЊЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ЎЗИГА ХОСЛИГИ. *Scientific progress*, 1(3).
10. Амиркулович, Х. У. (2021). ТАРИХ ДАРСЛАРИНИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА МИНИАТЮРАЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ЙЎЛЛАРИ. *Scientific progress*, 1(3).
11. Хайдаров С. (2021). Ўзбекистон тарихини ўқитишда миллий миниатюрадан фойдаланиш (Бобурнома мисолида). *Academic Research in Educational Sciences*. 2 (7). 760-764.